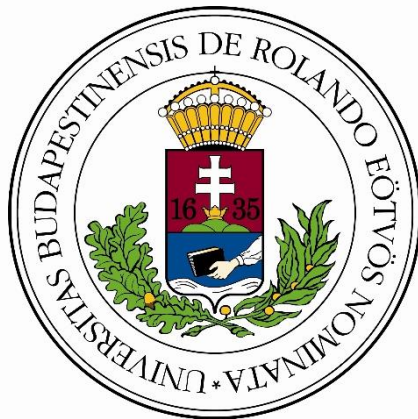

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Neveléstudományi Doktori Iskola

Gyógypedagógia Program

Doktori (PhD) disszertáció tézisei

Loványi Eszter

A segítőkutyák szerepe a társadalmi integrációban – egy emancipatív kutatás eredményei

Témavezető: Perlusz Andrea PhD, dr. habil. főiskolai tanár

Budapest
2020

1.1. A témaválasztás indoklása

Saját példamból kiindulva választottam a kutatás témáját. Súlyos hallássérüléssel születtem. Családom, gyógypedagógusaim és tanáraink hosszú, évekig tartó munkájának köszönhetően tanultam meg szájról olvasni, beszélni – a lehető leghatékonyabban kihasználva minimális hallásmaradványomat is. A mindennapjaimat két vizsgázott hangjelző kutya könnyíti meg. Szabadidőmben a NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület munkáját segítem önkéntes alapítótagként és programvezetőként. Segítőkutyáimmal rendszeresen tartok különböző attitűdformáló foglalkozásokat óvodákban, iskolákban és munkahelyeken.

Az 1990-es évek óta jelenlévő inkluzív kutatási megközelítések támogatják a fogyatékosokkal élő és a nem fogyatékos partnerek közös, egyenrangú munkáját a kutatásokban. Ha a fogyatékos (pl. értelmileg akadályozott) személyek társaként vesznek részt a kutatásban, **participatív kutatásról** beszélhetünk. Emancipatív kutatás esetén a megfelelő végzettséggel rendelkező, kompetens fogyatékos személyek irányítják, vezetik az egész folyamatot. Doktori munkám **emancipatív kutatásnak** minősül, hiszen hallássérült gyógypedagógus-szociológusként, segítőkutya-gazdaként én koordináltam a kutatást. Mivel ezen irányzatok tudományos szinten is fontosnak tartják a személyes megélés bemutatását, a disszertációban néhol én is beszámoltam az átélt tapasztalataimról (Barnes, 2009; Bergold & Thomas, 2010; Marton, 2014; Sándor, 2018).

Nap mint nap érzékelem, hogy a segítőkutyák – természetesen más segédeszközt (pl. hallókészüléket, kerekesszéket) kiegészítve – lelki és fizikai segítségnyújtással elő tudják mozdítani a gazdájuk társadalmi beilleszkedését. Azonban a segítőkutyák alkalmazásának hatásvizsgálatára hazánkban kevés az evidenciaalapú kutatás (Loványi, 2018a, 2018b), a doktori kutatás ezt a hiányt is igyekszik pótolni, hiszen a téma szempontjából fontos a bizonyíthatóság (Babbie, 2008).

1.2. Problémafelvetés

Napjainkban már többféle segítőkutya-típus elérhető Magyarországon is: (1) vakvezető, (2) hallássérült-segítő, (3) mozgássérült-segítő, (4) személyi (pl. pánikbetegségben vagy autizmusban érintett személyeket) segítő, (5) rohamjelző (pl. epilepsziás vagy cukorbeteg gazdát segítő) és (6) terápiás kutya. Ezek közül a köztudatban a legismertebb a vakvezető illetve terápiás kutyák munkája (Loványi & Perlusz, 2016). A központi ernyőszerkezet, a Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület (Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület [MATESZE], 2020) nyilvános adatbázisa szerint hazánkban 208 vizsgázott vakvezető kutya illetve 449 terápiás kutya rendelkezik hivatalos minősítéssel, míg például csupán 3 rohamjelző és 9 hallássérült-segítő kutya könnyíti meg a gazdája mindennapjait (MATESZE, 2020).¹ Ugyanakkor felméréseink (pl. Loványi & Mányik, 2011; Molnár, 2017) és a NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület (NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület [NEO MSKE], 2020) várólistáján szereplő adatok szerint lényegesen több segítőkutya kiképzésére lenne igény.

A segítő és a terápiás kutyák munkájára sokszor olyan környezetben is szükség van, ahova egyébként nem lehet állatot bevinni, a speciálisan kiképzett kutyák nem csak otthon vagy az utcán dolgoznak. Például egy látás- vagy mozgássérült gazda a bevásárlás közben is nagymértékben támaszkodik a kutyája segítségére, egy siket vagy nagyothalló személynek a tűzriasztó-jelzés érzékeléséhez egy szálláshelyen is szüksége lehet a segítőkutyájára, és gyakran

¹2020. januári adatok.

tartanak kutyaterápiát tanintézményekben, kórházakban vagy akár idősök otthonában is (Cole, Gawlinski, Steers & Kotlerman, 2007; Grigore & Rusu, 2014; Kovács, Bulucz, Kis & Simon, 2006; Loványi, 2018a).

A hatályos jogszabályok különböző jogosítványokat biztosítanak a segítőkutyák gazdáinak az önálló életvitel elősegítése érdekében. Már a *fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény* (7/C. §) is kiemeli, hogy a fogyatékos személyek a segítőkutyájukat bevihetik a közszolgáltatást nyújtó szerv, intézmény, szolgáltató mindenki számára nyitva álló területére.

A 2009. december 11-én hatályba lépett, a *segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló 27/2009 (XII. 3.) SZMM rendelet* is különféle jogokat biztosít a segítőkutyát alkalmazó személyek (gazdák és rehabilitációs kutyakiképzők) számára.

A *fogyatékos személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény* (2007. évi XCII. törvény) felsorolja és rögzíti a fogyatékos személyek legfontosabb jogait, melyek gyakorlásához egy speciálisan képzett segítőkutya nagyban hozzá tud járulni (pl. egyenlőség és diszkriminációtól való mentesség, mozgásszabadság és biztonság, önálló életvitel és közösségbe való befogadás, információkhoz való hozzáférés, munkavállalás és foglalkoztatás, kulturális életben való részvétel).

Az érintettek és a médiában megjelent tudósítások (Népszava Online, 2014; hvg.hu, 2019) szerint az adott létesítmények üzemeltetői, fenntartói nem mindig ismerik a segítőkutyák kiképzésével és alkalmazásával kapcsolatos jogszabályi hátteret, így előfordul, hogy akadályozzák a gazdákat abban, hogy kutyáikkal együtt is igénybe vegyék a közszolgáltatásokat, a mindenki számára nyitva álló területeken tartózkodjanak. A fogyatékos személyekkel élő gazdák ezért kellemetlen helyzetbe kerülhetnek (pl. biztonsági őr felszólítja őket, hogy távozzanak a segítőkutyával). Az Alapvető Jogok Biztosa is foglalkozott ezzel a problémával (AJB 2663/2013. számú jelentése).

Számos hazai és nemzetközi szakirodalmi forrás foglalkozik a (segítő)kutyák témájával, azonban ezek a disszertáció irányultságától eltérő aspektusból (pl. evolúciós és etológiai vizsgálatok, állatasszisztált foglalkozások hatásai) jelennek meg a különböző tanulmányokban (pl. Miklósi, 2010; Szánthó, Miklósi & Kubinyi, 2017; Topál, Erdőhegyi, Mányik & Miklósi, 2006). Ezen kívül a rendelkezésre álló, kevés kutatási eredmény általában egy-egy részterületre, segítőkutya-típusra (pl. mozgássérült-segítő vagy vakvezető kutyák gazdáinak életminősége) fókuszál (pl. Eddy, Hart & Boltz, 1988; Herlache-Pretzer et al., 2017; Lane, Matthews, Ellison & Palmer, 2016). Ugyanakkor gyógypedagógus-szociológusként és érintettként felmerül bennem az igény a téma átfogó, komplex kutatására, a gyógypedagógiai szociológia egyik legfontosabb kérdése, a fogyatékos személyek társadalmi (re)integrációja szempontjából (Bánfalvy, 2016).

1.3. Célkitűzés, kutatási kérdések

Már a problémafelvetés szintjén is nyilvánvaló, hogy a segítőkutyák alkalmazásának sikerességét és elfogadottságát, illetve a gazdák társadalmi beilleszkedésének hatékonyságát sok, egymással bonyolult összefüggésben lévő egyéni és környezeti tényező befolyásolja.

Kutatásom jellemzően feltáró-leíró jellegű, hiszen a jogszabályok és a hazai/nemzetközi tapasztalatok tükrében kívántam felmérni, hogy:

- hogyan valósul meg Magyarországon a segítőkutyák mindennapi alkalmazása.
- a közszolgáltatást nyújtó szervek, intézmények, szolgáltatók képviselői mennyire ismerik a különböző, egyedi igényeknek megfelelően képzett segítőkutya-típusokat és a jogszabályi hátteret.

- milyen tényezők befolyásolják a segítőkutyák elfogadottságát a közszolgáltatást nyújtó intézményekben, a mindenki számára nyitva álló létesítményekben (pl. üzletek, szálláshelyek, tömegközlekedési eszközök), ahol – a hatályos jogszabályok szerint – a segítőkutyák gazdáikkal illetve kiképzőikkel korlátozás nélkül tartózkodhatnak.
- a segítőkutyák hogyan befolyásolják, mozdítják elő a gazdájuk társadalmi integrációját, a közösségbe való beilleszkedésük sikerességét.

A célkitűzésben körvonalazott témákat hat súlyponti kérdés mentén elemeztem:

1. A jelenlegi hazai és nemzetközi helyzet feltárása, a jogszabályok és a társadalmi integráció sikeressége tükrében.
2. A segítőkutyát használó személyek jogainak elfogadottságát és érvényesülését befolyásoló tényezők elemzése (szociális oldal).
3. A segítőkutyák fizikai segítségen (pl. hangjelzés, kosárhurcolás) kívüli járulékos hatásának (a gazdák beszámolóí alapján) és társadalmi elfogadottságának vizsgálata (a fizikális és pszichés oldalon túlmutatóan).
4. Különböző célcsoportok elérésére használt módszerek és elemzési eljárások tapasztalatainak összehasonlítása (kérdőíves felmérés, interjú vizsgálat, adatok értékelése számítógépes statisztikai programmal, „kvalitatív jellegű” (megértő, interpretatív) szövegelemzéssel, tartalomelemzési szoftver alkalmazásával).
5. Az eredmények alapján javaslattevés, a helyzet javítására.
6. Egy hatásút-vonal-térkép kidolgozásával előre teszteltem és validáltam a megvalósításra javasolt cselekvési terveket (pl. egymást segítő kapcsolatok feltárása, a specifikus célok/prioritások meghatározása, szükséges beavatkozások és azok elvárt hatásainak feltérképezése).

II. KUTATÁS ISMÉRVEL, MÓDSZERTANA

2.1. Kutatási kérdések

Szakirodalmi források, személyes tapasztalataim, az ismeretségi körömben lévő segítőkutyagazdák beszámolóí és a sajtóban megjelent hírek alapján az alábbi kutatási kérdéseket fogalmaztam meg:

1. A vizsgázott segítőkutyát alkalmazó gazdák szerint segítőkutyájuk előmozdítja-e a társadalmi integrációjukat (pl. kommunikáció, közlekedés, részvétel közösségi programokban)?
2. A segítőkutyagazdák megítélése alapján az elmúlt három évben Magyarországon hogyan változott a segítőkutyák elfogadottsága?
3. A különböző nemzetközi gyakorlatok eltérnek-e – például a segítőkutyák elfogadottsága, gazdáik (köz)szolgáltatásokhoz való hozzáférése terén?
4. Szembesülnek-e a mindennapi életben a segítőkutyákat alkalmazó, fogyatékkal élő személyek azzal, hogy sérülnek a (köz)szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáféréssel kapcsolatos jogaik?
5. A megkérdezett (köz)szolgáltatást nyújtó intézmények képviselőí ismerik-e a különböző segítőkutyatípusokat és az őket érintő jogszabályi hátteret?

2.2. A kutatás struktúrája és idővonala

Kutatásom célkitűzéseinek megfelelően meglehetősen heterogén minta bevonásával történtek a kikérdezések. A vizsgálati eszköz több változatát alakítottam ki a négy almintajellemzőihez (pl. életkor) igazodva, ezek egymásra épülnek (kérdőíves vizsgálat – interjúbeszélgetések):

1. magyar és külföldi felnőtt (18+) segítőkutya-gazdák kérdőíves felmérése.
2. magyar és külföldi kiskorú (18 év alatti) gazdák esetén szülők/gyámok – kérdőíves felmérése.
A külföldi vizsgálati személyekhez a mellékelt kérdőívek angol változatát juttattam el. Az eltérő nemzetközi gyakorlat jellemzői alapján az idegen nyelvű kérdőívekben apró tartalmi módosításokat végeztem (pl. nem minden ország rendelkezik a segítőkutyákra vonatkozó jogszabályi háttérrel).²
3. interjú segítőkutya-gazdákkal.
4. interjú a közszolgáltatást nyújtó szervek, intézmények, szolgáltatók dolgozóival/vezetőivel.

A kérdőíves felmérést megelőzte egy előzetes tájékozódás, a személyes tapasztalatok és ismeretek rendszerezése, valamint beszélgetések érintett személyekkel. Ezek a spontán tevékenységek alapozták meg a mérőeszköz kialakításának és a kérdőíves felvételnek az illeszkedését a kutatás céljaihoz. A kérdőíves felmérést követően, annak eredményeit is figyelembevéve alakítottam ki a segítőkutya-gazdáknak és a szolgáltatást nyújtó intézmények alkalmazottainak szánt interjúkérdéseket (Horváth, 2004; Szokolszky, 2004; Seidman, 2002).

1. ábra: A kutatás menete³

A kutatás minden szakaszában hangsúlyt fektettem más tapasztalati szakértők bevonására (pl. a kérdőív és az interjúkérdések tervezetét egy felnőtt gazda illetve egy segítőkutyát alkalmazó, halmozott fogyatékkal élő gyermek édesanyja is véleményezte). Ők is a sajátjukénak érezték a kutatási problémát, a vizsgált téma az érdeklődési körükbe tartozott. Ezen szempontok szintén fontos alapelvei az inkluzív személetnek (Björnsdóttir & Svendsdóttir, 2008).

A visszaérkezett, értékelhető kérdőívek feldolgozásakor főleg számszerűsíthető adatok kimutatásával, az interjúbeszélgetések (összesen 30 db) esetében pedig a válaszok tartalmi

²Példa külföldi országokra: Ausztrália, Németország, Anglia, Kanada, Izrael, Dél Afrika.

³Forrás: saját szerkesztés.

elemzésével próbáltam megválaszolni a kutatási kérdéseket. Az adatelemzés során tekintettel voltam arra is, hogy a kérdőíves felmérés nem véletlen mintavételen alapult, mivel ez a feltáró kutatás során nem volt releváns, megvalósítható út.

A célkitűzésben körvonalazott kérdések indokolták az összetett módszertannal való kutatást. A számszerűsíthető adatok feldolgozása és a kvalitatív szövegelemzés egyaránt szükséges a feltáró kutatásban. Dolgozatomban ezek egymást kiegészítő jellegét kimutattam és hasznosítottam.

A kutatás az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon működő Tudományos és Kutatásetikai Bizottság véleményezési és engedélyezési eljárásán is átesett (engedélyszám: KEB/2017/012).

2.3. A vizsgálati minta bemutatása

I. Nemzetközi és hazai kérdőíves felmérés segítőkutya-gazdákkal

A kérdőíves felmérés mintavételi szempontjai a következők voltak:

1. Segítőkutya-gazdák,
2. a kitöltők legalább 18 évesek (kiskorú gyermekek esetén a szülők/gyámok válaszolják meg a kérdéseket),
3. vizsgázott/képzett segítőkutya-val rendelkeznek.

Fontosnak tartottam, hogy a vizsgálati személyek életkora alapján valószínűsíthető legyen, hogy önálló véleményük és határozott elképzelésük van a kérdőív témaköreivel kapcsolatban. Ugyanakkor szerettem volna azt is megismerni, hogyan válik be a gyermekek esetén a segítőkutya alkalmazása, ezért a szülőket/gyámokat is bevontam a kutatásba (2). Törekedtem arra, hogy vizsgázott/képzett segítőkutyák gazdái töltsék ki a kérdéssort. A terápiás kutyák teljesen más kategóriát alkotnak: ők jellemzően nem a gazdájuknak segítenek közvetlenül. Az elsősorban az Egyesült Államokban elterjedt, ún. lelki támogató kutyák pedig előzetes, speciális képzés nélkül is kísérhetik a gazdájukat, például repülőjáratokon (1). Elsősorban vizsgázott segítőkutyák tulajdonosait próbáltam kikérdezni, azonban nem minden országban létezik egységes vizsgarendszer (pl. az Amerikai Egyesült Államokban sincs), ebben az esetben elfogadtam azt a kritériumot is, hogy képzett segítőkutya könnyíti meg a gazda mindennapjait (3).

Igyekeztem minél szélesebb körben eljuttatni a kérdőíveimet a potenciális vizsgálati személyekhez. Az alábbiakban felsorolt „utakon” keresztül próbáltam minél több – a mintavételi szempontjaimnak megfelelő – lehetséges válaszadót elérni:

- külföldi és hazai kiképző szervezetek,
- szakemberek (pl. kiképzők),
- MATESZE nyilvános adatbázisa,⁴
- Facebook-csoportok,
- internetes fórumok, levelezőlisták,
- rendezvények, segítőkutya-tábor,
- segítőkutya-gazdák.

⁴Ezen a linken minden hazánkban vizsgázott segítőkutya-gazda páros adatai megtalálhatók (pl. név, fogyatékoság típusa, kiképző szervezet).

Tehát a „hólabda módszerhez” hasonlóan került sor a válaszadók megszólítására. Erősen támaszkodtam a számomra elérhető network kapcsolatokra és a tematikus közösségekre, a kitöltők azután több ismerősüknek is továbbították a kérdőívet. Ennek a módszernek használata akkor javasolt, ha nehézségekbe ütközik a populáció tagjainak előzetes meghatározása vagy nem érhető el lista/adatbázis a mintavételhez. A kutatásom során elsősorban az utóbbi probléma volt jellemző (Babbie, 2008; Sajtos & Mitev, 2007).

II. Interjú segítőkutya-gazdákkal

Az interjú vizsgálat első részében 15 hazánkban élő segítőkutya-gazdát céloztam meg (vakvezető, mozgássérült-segítő, rohamjelző, hallássérült-segítő, személyi segítő kutyákat alkalmazó személyek). Már az előzetes információim alapján számítottam rá, hogy a vizsgálati alanyok meglehetősen heterogén csoportot alkotnak (pl. életkor, alkalmazott segítőkutya-típus, iskolai végzettség, lakhely, foglalkozás tekintetében).

Mivel meglehetősen kicsi mintát alkot a „segítőkutyások társadalma”,⁵ más segítőkutya-gazdák bevonásával próbáltam elérni az alább felsorolt mintavételi szempontoknak megfelelő interjúalanyokat.

A végső vizsgálati minta kialakítását a téma szempontjából releváns információval bíró, elérhető személyek határozták meg, közülük a következő kritériumok figyelembevételével választottam ki a 15 interjúalanyt:

- lehetőleg minden segítőkutya-típust két-három felnőtt (18+) gazda képviseljen, akik önálló véleménnyel rendelkeznek a témával kapcsolatban,
- lehetőleg „ismeretlenek” legyünk egymásnak, hogy a köztünk lévő szorosabb kapcsolat (pl. barátság) ne befolyásolja az interjúbeszélgetés (ki)menetét – ideális esetben maximum egy-két múltbeli, felületes levelezést vagy futólagos találkozást tekintettem még megengedhetőnek a mintába való bekerüléskor (személyes érintettségem miatt jómagam is sok segítőkutyákkal kapcsolatos rendezvényen, szakmai fórumon jártam már),
- lehetőleg legalább 3 éves tapasztalata legyen a „segítőkutyás életről”,
- lehetőleg Budapesten vagy környékén éljen – első körben a fővárosi és Pest megyei tapasztalatokat kívántam feltárni, hiszen távolabbi vidéki helyszíneken más befolyásoló hatásokkal is találkozhatunk, például az eltérő kutyatartási kultúrának köszönhetően.

Az egyes segítőkutya-típusokból nagyon kevés dolgozik Magyarországon (pl. a kutatás idején mindössze 2 vizsgázott rohamjelző kutya dolgozott hazánkban). Így – igyekezetem ellenére – az első szemponton kívül nem minden esetben teljesült egyidejűleg az összes elvárás. Fontosnak tartottam, hogy a segítőkutya alkalmazása szempontjából minél sokszínűbb képet ismerhessek meg (pl. készítettem interjút hallássérült, neurológiai problémával, pánikbetegséggel élő, egyidejűleg látás- és mozgássérült gazdával illetve autizmusban érintett gyermek édesanyjával is).

III. Interjú (köz)szolgáltatást nyújtó intézmények képviselőivel

A segítőkutya-gazdák interjúin túlmutatóan beszélgettem 15 mindenki előtt nyitva álló, (köz)szolgáltatást nyújtó intézmény üzemeltetőjével/dolgozójával/vezetőjével is, hogy a „másik oldal” véleményét is megismerhessem.

⁵Az adatgyűjtés kezdetekor 238 hazánkban vizsgázott segítőkutya szerepelt a MATESZE adatbázisában.

A mintavétel segítőkutya-gazdák közreműködésével történt: először őket kérdeztem meg, hogy van-e egy éven belül szerzett tapasztalatuk olyan szolgáltatást nyújtó intézménnyel (pl. szálláshely), ahova probléma nélkül beengedték vagy nem engedték be őket – a jogszabály által meghatározott lehetőségek ellenére.⁶ Majd az így kialakított listán szereplő helyszíneknek írtam egyenként, és felkértem őket interjúra.

Beszélgettem közlekedési vállalatok, üzletek, szálláshelyek, kórházak, uszodák, állatkertek, valamint tűzoltóság, rendőrség és mentőszolgálat képviselőjével. Az intézmények kiválasztásának szempontjait a következő táblázat szemlélteti.

1. táblázat: Mintavételi szempontok a (köz)szolgáltatást nyújtó intézmények képviselőivel végzett interjúkhoz

	<i>Pozitív élmény a szolgáltatás igénybevételekor (+)</i>	<i>Felmerült akadály a szolgáltatás igénybevételekor (-)</i>
KÖZLEKEDÉS	közlekedési vállalat	légitársaság
<i>Nyilatkozó</i>	járművezető	pilóta
<i>Segítőkutya-gazdák beszámolója</i>	<i>„...a buszvezető csak tágra tárt szemekkel nézett rám, amikor mondtam, hogy a segítőkutyákra nem kell szájkosár. Elnézést kért, majd kedvesen kérdezgetett. Látszott, hogy komolyan érdekli a segítőkutyák világa.”</i>	<i>„Egy külföldi repülőtéren a becsekkolás után éppen indultunk a biztonsági ellenőrzéshez, amikor hirtelen odajött hozzánk egy marcona kinézetű biztonsági szolgálatos hölgy, és szigorúan közölte, hogy azonnal álljunk ki a sorból, a gépre csak vakvezető kutya mehet fel. Úgy bánt velünk a hölgy, mintha bűnözők lennénk, minden tekintet ránk szegeződött, igen kellemetlen érzés volt. Mi mondtuk, hogy engedélyünk van mozgássérült-segítő kutyával is utazni a járaton, előre leegyeztettük a légitársasággal, írásos visszaigazolásunk is van róla... Telefonálgatás haza az ügyfélszolgálatra, ahol végül mondták, hogy ezzel a kutyával biztos nem utazhatunk. Kérdeztük, hogy akkor egyáltalán miért hoztak ki külföldre? Az volt a válasz, hogy akkor hibázott a légitársaság, de most nem fog... Hatalmas pánik és kétségbeesés lett úrrá rajtunk, 1400 kilométerre voltunk az otthonunktól.”</i>
<i>Az interjún jelen volt a segítőkutyám?</i>	nem	igen

A szolgáltatást nyújtó intézményekben végzett interjúk egy részére a segítőkutyámat is vittem magammal: egyrészt a fogadtatás is hasznos vizsgálati tapasztalat volt, másrészt láthattak is ilyen helyzetet. Mivel a segítőkutyám jelenléte befolyásolhatta volna a beszélgetés kimenetelét (akár pozitív vagy negatív irányban), ezért csak a beszélgetés felére mentem segítőkutyával. Ezeket a helyszíneket a szervezés tapasztalatai (pl. előzetes reakciók, intézményektől kapott visszajelzések) alapján választottam, természetesen az interjúalanyokkal előzetesen egyeztetve (senkit se érjen váratlanul a segítőkutyám csatlakozása).

⁶Nem csak olyan segítőkutyát alkalmazó szermélyek véleményét kértem ki, akikkel interjút készítettem (15 fő), hanem másokét is.

2.4. Eredmények elemzése

Feltehetőleg saját érintettségemnek köszönhetően a segítőkutya-gazdákat könnyen el tudtam érni és motiválni. Meg tudtam határozni azokat a releváns elemzési kritériumokat is, melyek mentén értékeltem az adatokat **SPSS számítógépes programmal** (kvantitatív kutatás)⁷ illetve a **tartalomelemzés** módszerével (kvalitatív kutatás). Mivel jól ismerem a segítőkutya-gazdák világát, megítélésem és a bevont tapasztalati szakértők véleménye szerint is sikerült szubjektív szempontjaim alapján az interjúkból kiemelni a lényegét és így kiegészítenem a kérdőíves felmérésből nyert számszerű adatokat (Sajtos & Mitev, 2007).

Azonban a „másik oldal”, a (köz)szolgáltatási intézmények megkeresése már több nehézségbe ütközött, feltehetőleg a téma és a fogyatékoságom miatt: kezdetben nem tudták annyira „magukénak érezni” a kutatást. Mivel az ő területükön én se voltam jártas és fontosnak tartottam, hogy minél objektívebben ismerhessem meg az ő nézőpontjukat, nem tartottam elegendőnek, hogy én határozzam meg az elemzési kritériumokat (mint a segítőkutya-gazdák esetén), ezért **MAXQDA-szoftver** segítségével végeztem el a szöveges válaszok kódolását (Sántha, 2013).

III. EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

3.1. Kutatási kérdések megválaszolása – új tudományos eredmények megfogalmazása

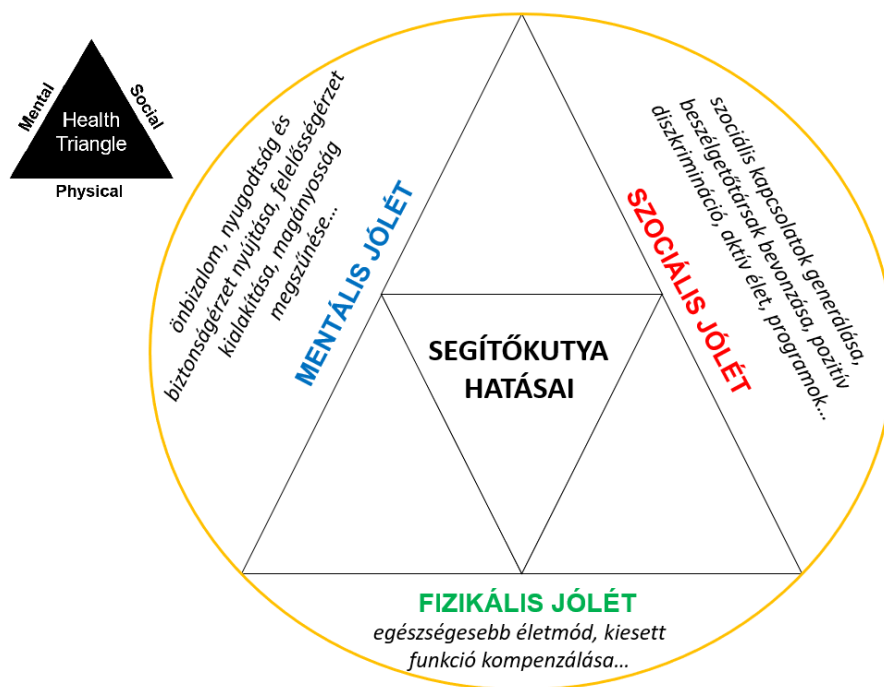
A kérdőívek és az interjúbeszélgetések feldolgozásán alapuló kutatómunka eredményeit a következő tézisekben foglaltam össze, melyek választ adnak a kutatás elején megfogalmazott kérdésekre, valamint a kutatás során felmerült új kérdéseket (ld. különösen a 2., 7., 8. tézisekben) is érintik.

1. tézis: A vizsgázott segítőkutyát alkalmazó gazdák esetében segítőkutyájuk nagy mértékben előmozdítja társadalmi integrációjukat (pl. kommunikáció, közlekedés, részvétel közösségi programokban).

A kérdőívek és az interjúbeszélgetések elemzése alapján gazdák maguk is számos – beilleszkedést támogató – járulékos hatást tulajdonítottak segítőkutyájuknak. A megkérdezettek szerint négy lábú segítőtársuk – az eddig a szakirodalomban már pontosan beazonosított fizikai segítségen túl – lelki és szociális támogatást is nyújtanak nekik. A kérdőív kitöltői magas arányban jelölték igaznak az alábbi jellemzőket: kevésbé érzi magát magányosnak, általában vidámabb, nőtt az önbizalma, önállóbbnak érzi magát, erősödtek a szociális kapcsolatai, nyugodtabb, több pozitív figyelmet kap az emberektől, többet mozdul ki otthonról, optimistábban látja a helyzetét. Hasonló tapasztalatokról számoltak be az interjúalanyok is. A segítőkutya tehát olyan rehabilitációs lehetőség, amely az „egészségügyi háromszög” mindhárom (fizikális, mentális, szociális) oldalán előmozdítja gazdája jólétét (Loványi, 2018a, 2018b, 2018d).⁸

⁷A gyakorisági megoszlások kimutatásán túl az egyes változók közötti összefüggéseket keresztábra-elemzéssel illetve korrelációs számítással állapítottam meg a számítógépes szoftver segítségével. A keresztábra-elemzés során a statisztikai mutatók közül a Pearson-féle Khi-négyzet (χ^2) próbát, a Cramer-féle V korrelációs együtthatót használtam. Amennyiben nem volt alkalmazható a χ^2 -próba, Fischer-tesztet alkalmaztam (Sajtos & Mitev, 2007).

⁸Jólét vagy jóllét? Mindkét kifejezés helyes, kis jelentéskülönbséggel. A WHO 1948-as definíciója alapján „az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség hiánya”, így én is a „jólét” fogalmát használtam, illetve a WHO-modellek további alakulására kitértem a disszertációban (Balogh et al., 2015; Huber et al., 2011; Morgan, 2009).

2. ábra: A segítőkutyák hatásainak vizsgálata – fizikális, mentális és szociális jólét⁹

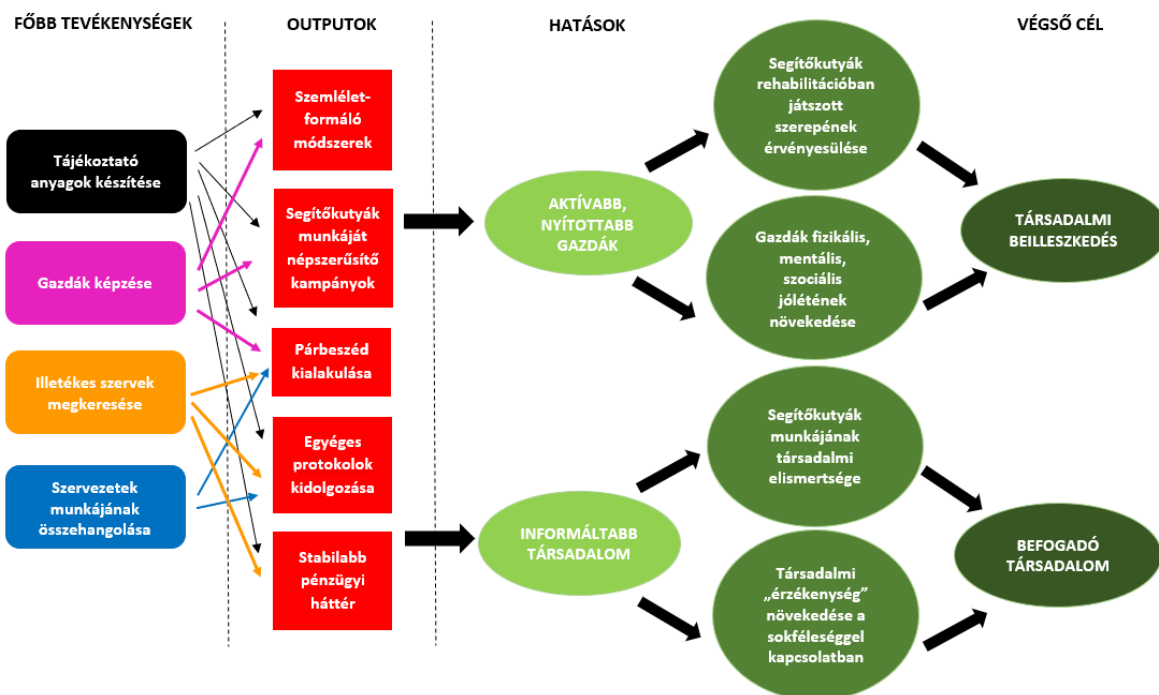
2. tézis: A technika fejlődésével megjelennek a segítő célt szolgáló új eszközök (pl. homecare robotok, robotkutyák), azonban ezek nem képesek egyidejűleg az „egészségügyi háromszög” mindhárom oldalát kielégítő mértékben támogatni.

Az általam feldolgozott szakirodalom nem tárgyalja együtt az új technikai eszközök illetve a segítőkutyák nyújtotta megoldásokat, hiszen a szerzők jellemzően egymástól távolálló diszciplínák képviselői (pl. mérnök vagy gyógypedagógus), „csak” a támogatandó célcsoport, a megoldandó problémák közösek. A segítőkutyák alkalmazhatósága felől közelítve, de mindkét szakterület eredményeinek számbavétele alapján, javaslom a technika és a segítőkutyák által nyújtott rehabilitációs lehetőségek ötvözését – a *szinergiahatások* érvényesítésének érdekében: „technikával támogatott segítőkutyá” vagy „segítőkutyával támogatott technika”. E felismerés jegyében dolgoztuk ki a NEO Magyar Segítőkutyá Közhasznú Egyesülettel és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemmel együttműködve egy „okos nyakörv” funkcionális tervét is (Loványi, 2014).

3. tézis: A segítőkutyá-gazdák megítélése alapján az elmúlt három évben Magyarországon javult a segítőkutyák elfogadottsága.

A hazánkban élő gazdáknak csak 62,9 %-a látott javulást. Ez nem meggyőzően magas arány, ami arra utal, hogy még sok tennivalónk maradt a segítőkutyák elfogadtatása terén (ezekre konkrét javaslatokat tettem a disszertációban). Ahogy a hatásvizsgálatokat összegző folyamatábra is szemlélteti, a cselekvési tervet a segítőkutyá-gazdák és a társadalom oldaláról *egyaránt* szükséges értékelni – célszerűen az általam kidolgozott új szempontrendszerben (Loványi, 2018d).

⁹Forrás: saját szerkesztés.

3. ábra: A segítőkutyák elfogadottságát előmozdító tevékenységek hatásútvonal-térképe¹⁰

4. tézis: A különböző nemzetközi gyakorlatok jelentősen eltérnek – elsősorban a segítőkutyák társadalmi elfogadottsága, gazdáik (köz)szolgáltatásokhoz való hozzáférése terén.

Vizsgálatom szerint a különböző országokban más-más gyakorlat tapasztalható – általam elsősorban az Egyesült Államok és Magyarország összehasonlítása során kimutatott részletekben. A szakirodalom kezdeti áttanulmányozása és saját megfontolásaim alapján arra viszont nem számítottam, hogy hazánk a tézisben kiemelt tekintetben megelőzi az USA-t. Ez az eltérő vizsgáztatási rendszerekre is visszavezethető, hiszen míg Magyarországon minden segítőkutyá központilag meghatározott vizsgán esik át, addig az Egyesült Államokban nincsen ilyen egységes teszt, ami miatt bizonytalanra válik a helyzetük (pl. „ál” segítőkutyák vagy lelki támogató kutyák megjelenése). A kérdőívek elemzésekor feltűnt, hogy a segítőkutyá-típust tekintve a két országból jelentősen különböző arányban sikerült elérni a gazdákat. Ez annak is köszönhető, hogy hazánkban a vakvezető kutyák elterjedése sokszorososan meghaladja a többi segítőkutyá-típusét, azonban az Egyesült Államok más területekre is hangsúlyt fektet (pl. rohamjelző vagy mozgássérült-segítő kutyá képzése) (Loványi, 2018c, 2020). Ezért fontos a legjobb gyakorlatok kölcsönös megismerése, az eltérő protokollok egységesítése (pl. a nemzetközi utasforgalomban megkerülhetetlen ez a probléma a légitársaságoknál).

5. tézis: A mindennapi életben még mindig szembesülnek a segítőkutyákat alkalmazó, fogyatékossgal élő személyek azzal, hogy sérülnek a (köz)szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáféréssel kapcsolatos jogaik.

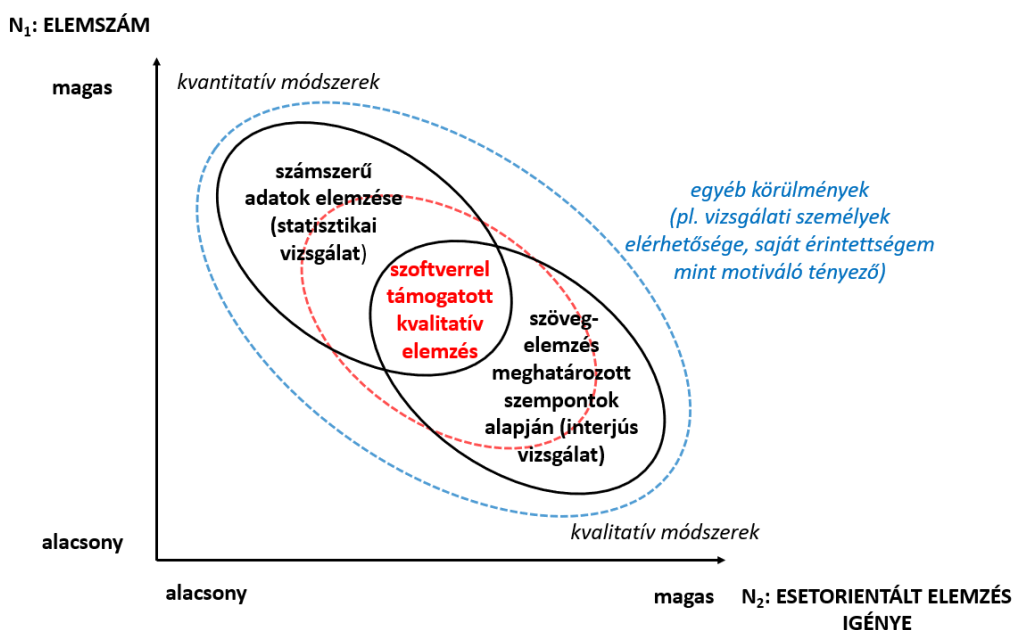
A kérdőívek kitöltőinek 90,7 %-a válaszolta azt, hogy volt már olyan tapasztalata, hogy a segítőkutyák jelenléte miatt nem tudott igénybe venni egy szolgáltatást. Ennek a hátterében többféle olyan okot látok, ami a szemléletformálás és a jobb információáramlás fontosságára utal (pl. az intézmények üzemeltetői nem ismerik a jogi hátteret, a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos tapasztalat hiánya, az állatokhoz való negatív viszonyulás) (Loványi, 2019, 2020).

¹⁰Forrás: saját szerkesztés.

6. tézis: A megkérdezett (köz)szolgáltatást nyújtó intézmények képviselői jellemzően nem ismerik pontosan a különböző segítőkutya-típusokat és az őket érintő jogszabályi háttérrel. A (köz)szolgáltatási intézmények képviselőivel történt interjúk eredményei alapján az illetékesek valóban nincsenek tisztában a segítőkutya-típusokkal és a szóban forgó jogi háttérrel. A vakvezető kutyákon kívül jellemzően nem utaltak arra az interjúalanyok, hogy más fogyatékossgal élő emberek is alkalmazhatnak segítőkutyát. Továbbá, a 15 beszélgetőpartner közül mindössze 5 vizsgálati személynek volt tudomása a segítőkutyákat érintő jogszabályokról (Loványi, 2019). Ezen eredmények alapján feladattervet állítottam össze.

7. tézis: A segítőkutya-gazdák könnyebben motiválhatók az esélyegyenlőség témájával kapcsolatos felmérésekben való részvételre, mint a (köz)szolgáltatási intézmények dolgozói. Általánosságban is kimondható, hogy a hasonló felmérések módszertanát a célcsoport jellemzőihez (pl. esetszám, esetorientált felmérés igénye) kell igazítani – egy előre kidolgozott célspecifikus szempontrendszer mentén.

Például, ahogy számítottam is rá, a segítőkutya-gazdák (az „én világom”) nagy lelkesedéssel tettek eleget a felkérésemnek, arra gyorsan reagáltak (kérdőív kitöltése, interjúbeszélgetés), a szolgáltatási intézményekkel („másik oldal”) való együttműködés eleinte akadozott (nem vállalták a kutatásban való részvételt, lassú reakció és szervezés). Vagyis különböző szempontok figyelembevételével szükséges és célszerű a vizsgálati módszert a külső körülményekhez (pl. minta létszáma, motiváltsága) igazítani (Loványi, 2020).

4. ábra: A disszertációban alkalmazott módszerek összekapcsolódása¹¹

8. tézis: A segítőkutyák társadalmi integrációban betöltött szerepének vizsgálatakor célszerű a participatív/emancipatív szemléletmódot alkalmazni.

A szakirodalom feldolgozása alapján megállapítottam, hogy a témában publikáló szervezetek, kutatócsoportok általában nem érvényesítették ezt a szemléletmódot, de tapasztalati szakértő bevonására valószínűleg nem is adódott „kézenfekvő” lehetőségük intézményen belül. Így nem is tudatosulhatott eléggé ez az igény, következésképpen ad hoc módon nem is történt erőfeszítés ebben az irányban.

¹¹Forrás: saját szerkesztés.

Annak érdekében, hogy a participatív kutatások nehézségein, illetve az emancipatív módszerek előnyeiben túl láthassuk egy-egy konkrét választás lehetséges pro és kontra érveit, kidolgoztam a disszertáció témakörén túlmutató benchmark-rendszert.¹²

5. ábra: A kutatási módszer kiválasztásának benchmark paramétereit¹³

A fenti ábrán látható az alapkérdésem: az egyes konkrét esetekben milyen jellegű kutatást érdemes végezni, és ezeknek mik az előnyei, hátrányai? A sárga nyilakkal azt szemléltettem, hogy ami az egyik módszertannál „kizáró” ok, az a másikon akár fontos kritérium is lehet, vagyis ezek alkalmazásfüggő tényezők (Loványi, 2020).

¹²Bár ez az eljárás más szakterületeken (pl. mérnöki feladatok, egy vállalat HR-osztálya) gyakran alkalmazott, a gyógypedagógiában még nem annyira megszokott. A benchmark összemérést jelent: gondolhatunk akár egy számítógépes program sebességének más referenciaszoftverekkel való összehasonlítására vagy egy kormány gazdasági működését is lehet viszonyítani más országok teljesítményéhez, majd a tanulságok alapján tovább fejleszteni előre meghatározott prioritások alapján. Az én esetemben is nagyon fontos, hogy már a kezdetekben olyan „célfüggvényt” határozzak meg, melynek „kimaxolása” munkám során releváns eredményhez vezet. Különböző vállalatok versenyképességét vagy termékét is össze lehet vetni „benchmarkolással”, hasonló, a piacon jelenlévő szervezetekkel, és így profitálni a jó gyakorlatokból (Kyrő, 2003; Rihoux, 2006).

¹³Forrás: saját szerkesztés.

Mivel a kutatási kérdésekre adott válaszaim illetve az ezen túlmutatóan feltárt új összefüggések nem véletlen kiválasztásos minták „objektív” és szubjektív feldolgozásának tapasztalataira épülnek, – bár a kisebb mintákban is felfedezhetők tendenciák – nem általánosíthatók, kellő mértéktartással kezelendők.

3.2. Konklúzió: kutatási tapasztalatok összegzése, javaslatok megfogalmazása

A dolgozatot záró javaslataimban elsősorban a segítőkutyák társadalmi elfogadottságát segítő folyamatokra fókuszáltam. A segítőkutya-gazdák társadalmi beilleszkedésének eredményességét befolyásoló tényezők két oldalról közelíthetők meg, hiszen ehhez nem csak az egyén integrációs törekvései, hanem a megfelelő környezeti elemek is szükségesek.

A kutatási eredményekből kirajzolódott, hogy az alábbi beazonosított belső és külső faktorok együttesen hatnak a segítőkutyák és gazdájuk jogainak elismertségére és gyakorlati alkalmazásuk eredményességére.

- Egyéni tényezők (fogyatékossgal élő személyek oldaláról vizsgálva):
 - nyitottság,
 - konfliktuskezelési képesség,
 - jogszabályi háttér ismerete és érdekérvényesítés,
 - segítőkutyával szerzett tapasztalatok és aktivitás (mióta él együtt és mennyit jár el a kutyájával).
- Környezeti tényezők szolgáltatást nyújtó létesítmények, intézmények oldaláról vizsgálva):
 - segítőkutyákkal kapcsolatos jogszabályi háttér ismerete,
 - az egyes segítőkutya-típusok ismerete (a vakvezető kutyákon túlmutatóan is),
 - fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos közvetlen tapasztalat (pl. érintett családtag, barát, munkatárs),
 - szemléletformáló programokon, ismeretterjesztő tréningen, továbbképzésen való részvétel (pl. jelnyelvi tanfolyam, segítőkutya-bemutatók),
 - állatokhoz való viszonyulás, kutyákkal kapcsolatos tapasztalat (pl. kutyabarát hely-e az adott intézmény).
 - a (köz)szolgáltató intézmények vagy munkahelyek tevékenységének típusa (pl. fürdő, kórház, állatkert).

A kutatás tapasztalatai alapján kidolgozott javaslatcsomag (cselekvési terv) áttekintése után három fő továbblépési irány körvonalazódott:

1. Mivel a kutatási eredmények alátámasztották, hogy a segítőkutyák elősegítik a gazdájuk rehabilitációját és társadalmi integrációját, az „egészségügyi háromszög” minden oldalán (fizikális, mentális, szociális jólét), jó volna, ha **stabilabb finanszírozási háttér** támogatná a segítőkutyák képzését.
2. A különböző szervek közötti **párbeszéd kialakítása** elengedhetetlen a segítőkutyák társadalmi elfogadottsága érdekében. A szolgáltatási intézmények képviselői sokszor téves információk vagy teljes tájékozatlanság miatt tartanak a segítőkutyák beengedésétől. Véleményem szerint a megfelelő kommunikáció hozzájárulhat a segítőkutya-gazdák egyenlő esélyű hozzáférésehez, mi (kiképző szervezetek és gazdák) is segíthetünk az irreális félelmek megszüntetésében.

3. Végül, de nem utolsósorban: szükségesnek tartom a különböző szervezetek **összefogását, együttműködését**. Ahogy az összegyűjtött javaslatokból is látható, a NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesületnél számos tevékenységet valósítottunk már meg (pl. szemléletformáló foglalkozások), azonban együtt még hatékonyabbá válhatna mindannyiunk munkája, mert sokfelé kell még eljuttatnunk a segítőkutya híreit és a tolerancia eszméjét.

3.3. További terveim, kutatási irányok

Szándékomban áll a disszertációban ismertetett munka folytatása, a használt vizsgálati eszközök kérdéscsoportjainak továbbgondolása, nagyobb mintán való kipróbálása, hogy az újabb vizsgálatokból megbízhatóbb adatokhoz és következtetésekhez juthassak.

Doktori munkám keretein túlmutató témakörök kidolgozását a következő irányokban tervezem folytatni:

- a kutatási eredmények bemutatása a többségi társadalom tagjainak és az illetékes szervezeteknek (pl. szolgáltatási intézmények üzemeltetőinek, pályázatok kiíróinak),
- akadálymentes formában elérhető összefoglaló készítése (pl. audionarrált, jelnyelvi tolmácsolással kísért, könnyen érthető változat),
- (köz)szolgáltatást nyújtó intézményeket felmérő kérdőív szoftver-segített generálása, kipróbálása és nagyobb mintán alapuló kutatás lefolytatása,
- kiskorú gazdák számára vizsgálati módszer kidolgozása annak érdekében, hogy a segítőkutyaival élő gyermekek véleményét is megismerhessük,
- segítőkutya jelenléte hatásának vizsgálata eye-tracker (tekintétkövető) műszerrel,
- segítőkutya és technikai vívmányok (pl. „okos nyakörv”, robot) egymást jól kiegészítő együttműködéséből származtatható új, hatékonyabb alkalmazások vizsgálata.

Remélem, hogy a disszertációban bemutatott kutatásaim is hozzájárulnak ahhoz, hogy a neuralgikus pontok megismerésével és feltárásával elősegítsük a segítőkutya képzését, munkájuk népszerűsítését, a gazdák jobb beilleszkedését a társadalomba. Így a doktori munkám hozzájárul ahhoz is, hogy a segítőkutya kiképzése stabil finanszírozást (pl. állami, pályázati támogatást) kaphasson, illetve a segítőkutya alkalmazása közismertté, széleskörűvé és elfogadottá válhasson hazánkban. Bízom benne, hogy a munkám során használt különböző módszertanok egybevetésével könnyebben kutatható lesz a terület.

IV. A TÉZISFÜZETBEN HIVATKOZOTT FORRÁSOK

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.

Letöltve: 2020.01.31. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800026.TV>

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről.

Letöltve: 2020.01.31. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700092.TV>

A szociális és munkaügyi miniszter 27/2009. (XII. 3.) SZMM-rendelete a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól.

Letöltve: 2020.02.15. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0900027.SMM>

Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB 2663/2013. számú ügyben.

Letöltve: 2020.01.31.

https://www.ajbh.hu/documents/10180/1117870/Jelentés+a+segítő+kutyák+alkalmazásáról+2663_2013/8e7ca2ba-a8f4-44a2-b0e8-a7673cd18404?version=1.0

Babbie, E. (2008). *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata.* Budapest: Balassi Kiadó.

Balogh L., Kiss G., Orbán K., Vári B., Bóka F., Meszlényi-Lenhart E., & Mikulán R. (2015). *Rekreáció III.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem.

Letöltve: 2020.01.31. http://www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/Rekreacio_III/index.html

Barnes, C. (2009). Egy évtized változásai: reflexiók az „emancipatív” fogyatékossgkutatásra. *Fogyatékossg és társadalom, 1*(1), 13-22.

Bánfalvy Cs. (2016). A fogyatékossg jelensége a szociológiában. In Zászkaliczky P., & Verdes T. (szerk.), *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia* (pp. 285-306). Budapest: ELTE-BGGYFK és Kölcsény Ferenc Protestáns Szakkollégium.

Bergold, J., & Thomas, S. (2010). Partizipative Forschung. In Mey, G., & Mruck, K. (Eds.), *Handbuch Qualitative Forschung in der Psychologie* (pp. 333-344). Wiesbaden: VS Verlag.

Björnsdóttir, K., & Svendsdóttir, A. (2008). Gambling for capital: Learning disability, inclusive research and collaborative life histories. *British Journal of Learning Disabilities, 36*(4), 263-270.

Cole, K. M., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J. (2007). Animal-assisted therapy in patients hospitalized with heart failure. *American Journal of Critical Care, 16*(6), 575-585.

Eddy, J., Hart, L. A., & Boltz, R. P. (1988). The effects of service dogs on social acknowledgements of people in wheelchairs. *Journal of Psychology, 122*(1), 39-45. doi:10.1080/00223980.1988.10542941

Grigore, A. A., & Rusu, A. S. (2014). Interaction with a Therapy Dog Enhances the Effects of Social Story Method in Autistic Children. *Society & Animals, 22*(3), 241-261. doi: 10.1163/15685306-12341326

Herlache-Pretzer, E., Winkle, M. Y., Csatari, R., Kolanowski, A., Londry, A., & Dawson, R. (2017). The Impact of Service Dogs on Engagement in Occupation among Females with Mobility Impairments: A Qualitative Descriptive Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 14*(6), 649. doi: 10.3390/ijerph14060649

Horváth Gy. (2004). *A kérdőíves módszer.* Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

Huber, M., Knottnerus, J. A., Green, L., van der Horst, H., Jadad, A. R., Kromhout, D., ... Smid, H. (2011). How should we define health? *British Medical Journal, 343*(7817), 235-237. doi: 10.1136/bmj.d4163

hvg.hu (2019). Nem szállhatott fel a vakvezető kutya a Wizz Air reggeli járatára.

Letöltve: 2019.12.20. https://hvg.hu/itthon/20190204_Lemaradt_a_repulorol_a_vakvezeto_kutya

- Kovács, Z., Bulucz, J., Kis, R., & Simon, L. (2006).** An exploratory study of the effect of animal-assisted therapy on nonverbal communication in three schizophrenic patients. *Anthrozoös*, 19(4), 353-364.
- Kyrö, P. (2003).** Revising the concept and forms of benchmarking. *Benchmarking: An International Journal*, 10(3), 210-225. doi: 10.1108/14635770310477753
- Lane, G.F., Matthews, B.E., Ellison, C.J., & Palmer, C.D. (2016).** There's more to a dog guide than meets the eye: A preliminary exploration of potential health benefits of dog guide use. *International Journal of Orientation and Mobility*, 8(1), 27-36.
- Loványi E. (2018a).** Híd a csend és a hangok világa között? Szemléletformálás segítőkutyaikkal a hallássérült személyek társadalmi beilleszkedése érdekében. *Fogyatékoság és társadalom*, 4(2), 31-47.
- Loványi E. (2018b)** A segítőkutya szerepe a társadalmi integrációban – betekintés egy emancipatív kutatásba. Előadás, Doktori Konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2018. június 14.
Letöltve: 2020.01.31. <https://barczy.elte.hu/content/doktori-konferencia.c2c.73?m=55>
- Loványi E. (2018c).** Segítőkutya a társadalomban – nemzetközi kérdőíves, emancipatív jellegű felmérés eredményei. In Gábrriel D., & Kund A. (szerk.), *Átrendező értékek: Magyar Szociológiai Társaság éves vándorgyűlése* (p. 90). Budapest: Magyar Szociológiai Társaság.
- Loványi E. (2018d).** A segítőkutya hatása gazdáik társadalmi integrációjára – egy inkluzív kutatás bemutatása. In Fehérvári A., Széll K., & Misley H. (szerk.), *Kutatási sokszínűség, oktatási gyakorlat és együttműködések: Absztraktkötet* (p. 325). Budapest: ELTE PPK.
- Loványi E. (2019).** Egyenlő esélyű hozzáférés segítőkutyával? – egy doktori kutatás eredményei. Előadás, „Segítőkutyaikkal az integrációért III.” c. konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2019. április 11.
- Loványi E. (2020).** Amikor maguk az érintettek a kutatók: Az emancipatív kutatások jelentősége. In Bihari, Molnár, & Szikszai-Németh (szerk.), *Tavaszi Szél – Spring Wind 2019 Tanulmánykötet* (pp. 384-396). Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Loványi E., & Mányik R. (2011).** Négy lábú segítség: Hogyan tud segíteni egy hallássérült-segítő kutya? 2011. január 31-ei előadásunk összefoglalása dióhéjban. *Hallássérültek lapja*, 119(3), 12.
- Loványi E., & Perlusz A. (2016).** Raising Awareness of Society Using Service Dogs in the Integration of Hearing Impaired Children into Preschool and Elementary School Communities. In Karlovitz, T., J. (edited), *Studies from Education and Society* (pp.13-25). Komárno: International Research Institute sro.
- Loványi, I. (2014).** RFID-based indoor localization techniques and applications – toward a smart collar of helping dogs. Előadás, 1st International Conference on Future RFID Technologies.
Letöltve: 2020.01.31. http://futererfid.ektf.hu/abstracts/FutureRFID_2014_abstract_46.txt
- Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület (2020).** Tanúsítvánnyal rendelkező kutyák.
Letöltve: 2020.01.31. <http://www.matesze.hu/tanositvany.html>
- Marton, K. (2014).** Participation of children and adults with disability in participatory and emancipatory research. *Neveléstudomány*, 2(3), 23-32.
- Miklósi Á. (2010).** *A kutya viselkedése, evolúciója és kogníciója*. Budapest: Typotex Kiadó.
- Molnár Z. (2017).** A hallássérült-segítő kutyák kiképzésének létjogosultsága Magyarországon (Szakdolgozat). ELTE BGGYK, Budapest, (témavezető: Loványi Eszter).
- Morgan, G. (2009).** WHO Should Redefine Health? *Journal of Epidemiology & Community Health*, 63(6), 419. doi: 10.1136/jech.2008.084731
- NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület (2020).**
Letöltve: 2020.01.31. <https://segitokutya.net/>

Népszava Online (2014). Sérülnek a segítő kutyák gazdáinak jogai.
Letöltve: 2020.01.31. https://nepszava.hu/1026035_serulnek-a-segito-kutyak-gazdainak-jogai

Rihoux, B. (2006). Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Systematic Comparative Methods. *International Sociology*, 21(5). doi: 10.1177/0268580906067836

Sajtos L., & Mitev A. (2007). *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó.

Sándor A. (2018). „Az együttgondolkodásból fakadó többlettudás az értelme”: Az inkluzív kutatás módszertana egy fogyatékoságtudományi kutatás tapasztalatai tükrében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 46(1), 12-32.

Sántha K. (2013). *Multikódolt adatok kvalitatív elemzése*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.

Seidman, I. (2002). *Az interjú mint kvalitatív kutatási módszer*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

Szánthó F., Miklósi Á., & Kubinyi E. (2017). Is your dog empathic? Developing a dog emotional reactivity survey. *PLoS ONE*, 12(2), (n. a.). doi: 10.1371/journal.pone.0170397

Szokolszky Á. (2004). *Kutatómunka a pszichológiában*. Budapest: Osiris Kiadó.

Topál J., Erdőhegyi Á., Mányik R., & Miklósi Á. (2006). Mindreading in a dog: An adaptation of a primate ‘mental attribution’ study. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 6(3), 365-379.

V. A SZERZŐ TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ FŐBB PUBLIKÁCIÓI

Folyóiratban megjelent tanulmányok

Loványi E., & Angyalné Várszegi É. (2008). Fejlesztési lehetőségek kései cochleáris implantáció (hallásjavító műteti eljárás) után a beszédtanulás ideje előtt vagy alatt fellépő hallássérülés esetén. *Gyógypedagógiai Szemle*, 36(4), 263-277.

Loványi E. (2009). A kései cochleáris implantáció hatékonyságát befolyásoló tényezők elemzése hallássérült személyeknél. Egy participációs kutatás tapasztalatai. *Fogyatékoság és társadalom*, 1(2), 123-132.

Loványi E., & Piczkó K. (2013). Társadalmi szemléletformálás és integráció támogatása segítőkutyák bevonásával, avagy a négylábú segítőtársak sokrétű szerepe: Egy projekt és hatásvizsgálat tapasztalatai. *Gyógypedagógiai Szemle*, 41(2), 95-111.

Loványi E. (2016). Segítőkutyák mesekönyvben – a szemléletformálás egy lehetséges eszköze gyermekkorban. *Fejlesztő Pedagógia: Pedagógiai Szakfolyóirat*. Budaörs: Mentor-Szenator Kft, 27(3-4), 52-58.

Loványi E. (2018). Híd a csend és a hangok világa között? Szemléletformálás segítőkutyákkal a hallássérült személyek társadalmi beilleszkedése érdekében. *Fogyatékoság és társadalom*, 4(2), 31-47.

Tanulmánykötetek önálló részei

Loványi E. (2015). Segítőkutyás társadalmi szemléletformáló program hatásainak elemzése – egy új kutatás tükrében. In Hernádi I. & Könczei Gy. (szerk.), *A felelet kérdései között: Fogyatékoságtudomány Magyarországon* (pp. 121-134). Budapest: ELTE BGGYK.

Loványi E., & Perlusz A. (2016). Raising Awareness of Society Using Service Dogs in the Integration of Hearing Impaired Children into Preschool and Elementary School Communities. In Karlovitz, T., J. (edited), *Studies from Education and Society* (pp. 13-25). Komárno: International Research Institute sro.

Loványi E. (2020). Amikor maguk az érintettek a kutatók: Az emancipatív kutatások jelentősége. In Bihari, Molnár, & Szikszai-Németh (szerk.), *Tavaszi Szél – Spring Wind 2019 Tanulmánykötet, III. kötet* (pp. 384-396). Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége.

Konferencia-közlemények és -előadások

Loványi E. Hallássérültek kései hallásjavító műtéti eljárásának eredményességére ható tényezők vizsgálata. Előadás, Kutatók Éjszakája, ELTE BGGYK, Budapest, 2014. szeptember 26.,

Loványi E. A mese szerepe a társadalmi szemléletformálásban – egy projekt tapasztalatai alapján. Segítőkutyákkal az integrációért c. konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2015. április 23.

Loványi E. Akadály nélküli élet? A hazai nevelési-oktatási rendszer alkalmazkodó képessége és hozzáférhetősége – személyes tapasztalatokon keresztül. Előadás, TALÁLKOZÁSOK c. konferencia, Velence, 2015. május 13.

Loványi E. Segítőkutyákkal az elfogadásért – családban és intézményben. Előadás, MAGYE Konferencia, Mohács, 2015. június 26.

Loványi E. Kuku és barátai – Ismerjük meg közösen a segítőkutyák világát! Előadás, Terápiás és segítőkutyák a mindennapokban c. konferencia, Hódmezővásárhely, 2016. március 21.

Loványi E. (2016). Segítőkutyákkal az integrációért – a társadalmi tudatformáló programok új eszközei. In Keresztes G. (szerk.), *Tavaszi Szél 2016 Nemzetközi Multidiszciplináris Konferencia: Absztraktkötet* (p. 399). Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége.

Loványi, E., & Perlusz, A. (2016). Shaping perception of society using service dogs in the integration of hearing impaired children into preschool and elementary school communities. In (n.sz.), *IRI Conference on Education and Society: Culture, Society* (p. 21). Komarno: International Research Institute s.r.o.

Loványi E. Segítőkutyával akadálymentesen? Előadás, Bárczi-Gyógytea, ELTE BGGYK, Budapest, 2017. február 9.

Loványi E. „Több mint hangjelző kutya?” – a segítőkutyák járulékos hatásai. Előadás, „Segítőkutyákkal az integrációért II.” c. konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2017. április 27.

Loványi E. Segítőkutyák a gyógypedagógiában. Előadás, Nyári Egyetem, Budapest, 2017. július 14.

Loványi E. A hallásjavító műtéti eljárások bioetikai kérdései. Előadás, ELTE BGGYK, Budapest, 2017. november 9.

Loványi E. A segítőkutyák szerepe a társadalmi integrációban - betekintés egy emancipatív kutatásba. Doktori Konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2018. június 14.

Letöltve: 2020.01.31. <https://barczy.elte.hu/content/doktori-konferencia.c2c.73?m=55>

Loványi E. Segítőkutyákkal az elfogadásért – interaktív program négy lábú társak bevonásával. Előadás, Kutatók Éjszakája, ELTE BGGYK, Budapest, 2018. szeptember 28.

Loványi E. (2018). Segítőkutyák a társadalomban – nemzetközi kérdőíves, emancipatív jellegű felmérés eredményei. In Gábrriel D., & Kund A. (szerk.), *Átrendeződő értékek: Magyar Szociológiai Társaság éves vándorgyűlése* (p. 90). Budapest: Magyar Szociológiai Társaság.

Loványi E. (2018). A segítőkutyák hatása gazdáik társadalmi integrációjára – egy inkluzív kutatás bemutatása. In Fehérvári A., Széll K., & Misley H. (szerk.), *Kutatási sokszínűség, oktatási gyakorlat és együttműködések: Absztraktkötet* (p. 325). Budapest: ELTE PPK.

Loványi E. Egyenlő esélyű hozzáférés segítőkutyával? – egy doktori kutatás eredményei. Előadás, Segítőkutyákkal az integrációért III. c. konferencia, ELTE BGGYK, Budapest, 2019. április 11.

Szemléletformáló könyv

Loványi E. (2015). *Kuku és barátai – Ismerjük meg közösen a segítőkutyák világát!* Budapest: NEO Magyar Segítőkutya Egyesület.

A szerző további publikációi az MTMT-adatbázisban megtalálhatók.